

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України 24 квітня

2024 року № 578

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Самойлов Євген Юрійович,
(власне ім'я, прізвище здобувача)
1982 року народження, громадянин Україна,
(назва держави, громадянином якої є здобувач (ка))
освіта вища: закінчив у 2014 році Харківський національний університет внутрішніх справ
(найменування закладу вищої освіти)
за спеціальністю (спеціальностями) Правознавство
(за дипломом)
працює адвокат в індивідуальна адвокатська діяльність,
(посада) (місце основної роботи, підпорядкування, місто)
виконав акредитовану освітньо-наукову програму підготовки доктора філософії (PhD).
Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна (повне найменування закладу вищої освіти)
Міністерства освіти і науки України, м. Харків від «29» квітня 2026 року № 0114-1/183
(наукової установи), підпорядкування (у родовому відмінку), місто)
зі змінами (за наявності), внесеними наказом від « » 20 року № ,
у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –

Ольга ШАЙТУРО, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Рецензентів – Вадим ХАРЧЕНКО, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Гліб РИБАЛКО, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура), доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Офіційних опонентів – Олександр ДУДОРОВ, доктор юридичних наук (12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), проф., професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

Микола КАРЧЕВСЬКИЙ, доктор юридичних наук (12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), проф., професор кафедри права та публічного управління Університету Короля Данила
(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

на засіданні « 26 » червня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право
(галузь знань)

Євгену Юрійовичу Самойлову
(власне ім'я, прізвище здобувача (ки) у давальному відмінку)

на підставі публічного захисту дисертації «Протидія кримінально-правовими засобами легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваній з використанням віртуальних активів»
(назва дисертації)

за спеціальністю (спеціальностями) 081 Право
(код і найменування спеціальності (спеціальностей))

відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Дисертацію виконано у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України, м. Харків

(найменування закладу вищої освіти (наукової установи), підпорядкування, місто)

Науковий керівник: Олександр ЖИТНИЙ, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), професор, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

(власне ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада)

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису (наводиться аналіз дисертації щодо дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами)).

У дисертації сформульовані концептуальні положення, висновки та рекомендації, які мають певний ступінь новизни, зокрема:

Уперше:

– доведено, що з урахуванням очевидних необхідних і достатніх чинників, які визначають підвищення суспільної небезпечності легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів (висока ефективність приховування від контролю й виявлення операцій з легалізації завдяки залученню до їх вчинення цифрових інструментів зумовлює значне зростання загроз для національної економіки, для міжнародного іміджу держави та для правосуддя), у правозастосовній практиці доцільне застосування більш суворих засобів кримінально-правового впливу стосовно осіб, які вчиняють такі дії; при збереженні тренду цифровізації таких злочинних практик має бути вирішене питання про передбачення його як кваліфікуючої ознаки у межах ст. 209 КК України;

– обґрунтовано, що використання традиційних і нових методів легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, у тому числі й новітніх технологій із залучення віртуальних активів, сприяло формуванню сталих і повторюваних легалізаційних практик та утворенню сегменту кримінальних послуг на нелегальному фінансово-економічному ринку, що типово підвищує їхню суспільну небезпечність та визначає можливість впровадження як адекватного засобу кримінально-правової протидії їм спеціальної повторності як кваліфікуючої ознаки, яка охоплює вчинення особою будь-якого з кримінальних правопорушень, передбачених статтями 198, 209-1, 306, 396 КК України;

– з урахуванням особливостей механізму вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (зокрема, з використанням віртуальних активів), запропоновано вважати його склад матеріальним, в якому легалізація майна є суспільно небезпечним наслідком та відзначено, що перегляд типу складу кримінального правопорушення сприяє встановленню підстав кримінальної відповідальності також і за необережне ставлення винного до надання майну вигляду правомірно набутого та

забезпечення можливості його використання у господарському обігу за рахунок маскування злочинного походження, джерел отримання майна та/або справжнього його власника;

– виявлено, виходячи з ролі системи первинного та державного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації майна, що вчинення такої легалізації спеціальними суб'єктами (фізичною особою – суб'єктом первинного фінансового моніторингу або уповноваженою фізичною особою юридичної особи, а також службовою особою суб'єкта державного фінансового моніторингу) відзначається особливим характером та підвищеним ступенем суспільної небезпеки та, відповідно, вимагає організації адекватної протидії кримінально-правовими засобами (врахування під час диференціації кримінальної відповідальності в значенні кваліфікуючої та особливо кваліфікуючої обставини в ст. 209 КК України);

Удосконалено:

– загальні аргументи щодо визначення, з урахуванням технічної характеристики та сучасного стану нормативної регламентації в Україні віртуальних активів, їх місця в системі ознак, які мають кримінально-правове значення;

– характеристику ознак кримінального правопорушення, вчинення якого передусє легалізації (відмивання) майна (предикатного діяння): запропоновано визнати предметом цього кримінального правопорушення майно, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання внаслідок вчинення кримінально протиправного діяння, що формально містить ознаки злочину, та доведено з урахуванням цього, що таким чином мінімізуються загрози порушення принципу *ne bis in idem*, які сьогодні ускладнюють ефективність правозастосовної діяльності як правоохоронних органів, так і органів фінансового моніторингу;

– характеристики наявних обмежень прав і свобод особи, до якої застосовується кримінальна відповідальність за ст. 209 КК України як базовий засіб галузевої протидії легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів: 1) основними реальними обмеженнями є ізоляція засудженого від суспільства на строк від трьох до дванадцяти років; 2) додатковими обов'язковими обмеженнями є позбавлення винного права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років, а також конфіскація майна); 3) цей засіб – один із найбільш суворих із наявних в КК України режимів реалізації кримінальної відповідальності (санкції ст. 209 КК України безальтернативно передбачають найсуворіший з наявних в системі покарань його вид та є кумулятивними й містять сукупність двох обов'язкових додаткових покарань), а також перспективи зміни цих рамок шляхом впровадження ступеневої побудови санкцій ст. 209 КК України та включення до санкції її ч. 1 альтернативних позбавленню волі покарань;

Дістали подальшого розвитку:

– уявлення про місце віртуальних активів у механізмі вчинення легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (констатується, що нині вони можуть використовуватися і як предмет і як засіб легалізації кримінальних ресурсів, що має бути взяте до уваги та належним досліджене кримінально-правовою наукою з перспективами внесення пропозицій про підвищення якості засобів протидії такій легалізації);

– визначення, з урахуванням аналізу кримінального і регулятивного законодавства деяких країн-членів Європейського Союзу, напрямків розбудови політики протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (окрім кримінально-правової протидії з використанням суворої санкційної моделі та каральних практик, така політика обов'язково включає регулятивні заходи, спрямовані на запобігання чи попередження відповідної протиправної поведінки, дисципліну суб'єктів фінансового моніторингу тощо);

– положення про доцільність розширення тлумачення підстав застосування додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, зокрема застосування його з превентивною метою й у випадках, коли вчинення кримінального правопорушення не було пов'язане з посадою засудженого або із заняттям ним певною діяльністю, у тому числі не лише особам, які безпосередньо вчиняли злочин з використанням відповідної посади (діяльності), а й іншим його співучасникам;

– аргументи про місце в системі засобів кримінально-правової протидії легалізації майна, одержаного злочинним шляхом (у т.ч. вчинюваної з використанням віртуальних активів), спеціальної конфіскації як обов'язкової складової механізму відновлення прав та інтересів громадян, інтересів суспільства та держави.

– положення про те, що легалізація майна, вчинена з використанням віртуальних активів за попередньою змовою групою осіб, охоплює випадки спільного вчинення злочину на основі попередньої домовленості незалежно від виконуваних ролей співучасників.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 0 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 0 монографій (наводиться аналіз наукових публікацій щодо дотримання вимог пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії) (зазначити наукові публікації):

1. Самойлов Є.Ю. Особливості суспільної небезпеки легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів. Наше право. 2025. № 2. С. 123–130.

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.2.19>

URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2025-2/NP_2025_2_123.pdf

2. Самойлов Є.Ю. Деякі проблеми експліцитних ознак легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. №3 (33). С. 772–781.

DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.73>

URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/429>

3. Самойлов Є.Ю. Кримінальна відповідальність як засіб протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів. Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Історія та археологія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка»). 2025. № 9 (39). С. 754–767.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-754-767](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-754-767)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/28977>

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

Шайгуро Ольга Павлівна, доктор юридичних наук (спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право), доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (голова ради).

Роботу оцінено позитивно, зауважень немає.

ДУДОРОВ Олександр Олексійович, доктор юридичних наук (12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право), проф., професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (офіційний опонент).

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. Дисертант послідовно і наполегливо обстоює тезу про підвищену суспільну небезпеку відмивання, вчинюваного з використанням віртуальних активів, і необхідність врахування цієї обставини (способу) при диференціації кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 209 КК України. Мається на увазі запровадження нової кваліфікуючої ознаки відмивання – вчинення злочину з використанням новітніх технологій, зокрема віртуальних активів (с. 22, 71, 100, 157–158, 188 та ін.).

Не зовсім зрозуміло, однак, чому здобувач, вважаючи, що таке осучаснення

кримінального закону має бути зроблено у перспективі (у майбутньому) і формулюючи авторську редакцію досліджуваної кримінально-правової заборони, уникає висунення конкретної пропозиції *de lege ferenda*, спрямованої на вирішення цієї злободенної кримінально-правової проблеми. Адже з тексту дисертації Є. Самойлова та інших релевантних джерел, зокрема вказаних у вступній частині цього відгуку, однозначно витікає, що «майбутнє» з його новітнім трендом цифровізації відповідних злочинних практик вже настало.

Обстоюючи (як з'ясувалося, у постановочному плані) ідею диференціації кримінальної відповідальності за відмивання, вчинюване з використанням віртуальних активів, дисертант як на такий собі взірць для наслідування посилається на ч. 4 ст. 190 КК України, якою передбачено посилену кримінальну відповідальність за шахрайство, вчинене «шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» (с. 58, 71). Проте нині (на відміну від ситуації, яка мала місце на момент ухвалення у 2001 р. чинного КК України) цей кримінально-правовий припис, не відповідаючи фактичному рівню застосування сучасних інформаційних відносин і не забезпечуючи адекватного кримінально-правового відображення рівня розвитку суспільних відносин, є відвертим анахронізмом, якого слід позбутися.

Подолання «хронічного відставання кримінального законодавства» має здійснюватися завдяки використанню універсальних категорій, здатних охоплювати і сьогоднішні, і майбутні технологічні форми протиправної поведінки. З огляду на слушну доктринальну вимогу технологічної нейтральності кримінального закону і предмет дисертаційного дослідження, його автору варто було з-поміж іншого зосередити свої зусилля на формулюванні відповідної кваліфікуючої ознаки відмивання, яка б, з одного боку, адекватно відображала реалії сьогодення та, з іншого, за можливості, не повторила сумнозвісну долю положення про шахрайство, вчинюване у спосіб використання ЕОТ.

2. Покликаючись на чинне регулятивне законодавство, дисертант стверджує, що віртуальні активи не є грошима, окремою річчю або сукупністю речей; водночас вони розглядаються як предмет, що обумовлює виникнення майнових прав та обов'язків, які згідно зі ст. 190 ЦК України є майном; відповідно, віртуальні активи визнаються предметом злочину, передбаченого ст. 209 КК України (с. 89–90, 190). Проблема, однак, полягає в тому, що нормативні визначення поняття віртуального активу – і як нематеріального блага, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі (Закон України від 17 лютого 2022 р. «Про віртуальні активи»), і як цифрового вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей (Закон України від 6 грудня 2019 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»), підкреслюють *немайновий характер* віртуальних активів, через що вони (визначення) не можуть не підважувати викладену позицію здобувача.

Зверну увагу на те, що у частині позначення предмета відмивання нині має місце неузгодженість понятійного апарату, використаного у різних складниках вітчизняного антилегалізаційного законодавства: на відміну від ст. 209 КК України, основний «профільний» Закон про відмивання послуговується ширшим (ніж майно) поняттям: під *доходами*, одержаними злочинним шляхом, у ньому розуміються будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину, зокрема валютні цінності, рухоме та нерухоме майно, майнові та немайнові права, незалежно від їх вартості (п. 23 ч. 1 ст. 1 Закону від 6 грудня 2019 р.). Показана неузгодженість, до речі, усувається у проекті нового КК України: а) в його ст. 6.3.24 фігурують активи (доходи), які одержані шляхом вчинення предикатного діяння і поняттям яких в антилегалізаційному законодавстві, як уже зазначалося, охоплюється і майно (рухоме і нерухоме), і майнові та немайнові права; б) у запропонованому у глосарії визначенні поняття активів (доходів) (п. 1 ч. 2 ст. 1.1.1) прямо фігурують *нематеріальні активи, зокрема в криптовалютах*.

Поза увагою здобувача залишився і Закон України від 10 серпня 2023 р. «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав», на

підставі якого: в перелік об'єктів цивільних прав включено цифрові речі; встановлено, що ці об'єкти можуть існувати у матеріальному світі та/або цифровому середовищі; ЦК України доповнено ст. 179-1 «Поняття цифрової речі»; віртуальні активи визнаються різновидом цифрової речі, яка (треба так розуміти) відрізняється від «звичайної» речі. Зі змісту статей 177 і 179-1 ЦК України, змінених відповідно до Закону від 10 серпня 2023 р., висновок про належність віртуальних активів до майна чітко не впливає. Ба більше: згадані у ст. 190 ЦК України складники майна – річ, сукупність речей, майнові права та обов'язки – поняття з різним юридичним змістом. Якщо ж віртуальні речі – це річ (хай і цифрова), то їх немає підстав відносити до відмінних від речей майнових прав та обов'язків, охоплених цивілістичним поняттям майна.

Ще й таке. Розкриваючи фізичну ознаку віртуальних активів як предмета кримінального правопорушення, М. Карчевський (2025 р.) вбачає її в тому, що криптовалюта є інформацією про стан певної публічної адреси платіжної системи (далі – за текстом). Інформація ж згідно зі ст. 177 ЦК України є окремим видом об'єкта цивільних прав, відмінним і від майна, і від майнових прав.

Усвідомлюючи всю дискусійність питання про (не-)визнання віртуальних активів предметом злочину, передбаченого ст. 209 КК України, *de lege lata*, у будь-якому разі вимушений критично оцінити використання традиційного та, як я спробував довести, неоднозначного (щонайменше у контексті кримінально-правової протидії відмиванню) терміну «майно» в авторській редакції досліджуваної заборони (с. 198–199). Такий підхід здобувача, не виправдано звужуючи предмет відмивання, не узгоджується ні із Законом України від 6 грудня 2019 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», ні з Директивою (ЄС) 2018/1673 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2018 р. про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права.

3. Окремі підходи дисертанта до суб'єктного складу відмивання сприймаються неоднозначно. Так, одну з відмінностей кримінального законодавства України та Бельгії дисертант вбачає у тому, що за ст. 209 нашого КК не можуть нести відповідальність ті, хто вчинив «самовідмивання» (с. 38). Натомість на інших сторінках дисертації (наприклад, с. 103, 104) здобувач, здійснюючи оригінальне тлумачення принципу *non bis in idem* і положень вітчизняного законодавства (зокрема, Закону України від 17 листопада 2010 р. «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму»), кримінальну відповідальність особи, яка вчинила предикатне діяння (одноособово або у співучасті), не виключає, з чим слід погодитися. Згідно з ч. 3 ст. 3 КК України кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом. Відповідно, порушення згаданого принципу не варто пов'язувати з тим, як Україна ратифікувала Варшавську конвенцію; до речі, підпункт «б» п. 2 ст. 9 цього міжнародно-правового документа віддає на розсуд національних законодавців вирішення питання про кримінальну відповідальність за відмивання особи, яка вчинила предикатне діяння.

Вважаю, що відповідальність за ст. 209 КК України за відмивання у формі набуття «брудного» майна і володіння ним не може нести особа, яка брала участь у вчиненні предикатного злочину, адже вона набуває таке майно і володіє ним унаслідок вчинення предикатного злочину і в цьому разі має нести відповідальність саме за його вчинення. Інакше буде порушений принцип *non bis in idem*. Однак якщо дії особи, яка вчинила предикатний злочин, утворюватимуть склад відмивання в інших (крім набуття і володіння) формах, передбачених ст. 209 КК України, то інкримінування її порушенням такої особи вже не буде порушенням згаданого принципу. Вказане питання кваліфікації вдало вирішується у проєкті КК України, у п. 1 ст. 6.3.24 якого йдеться про особу, яка «набула чи використала активи (доходи), щодо яких фактичні обставини свідчать про їх одержання, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом вчинення предикатного діяння, або володіла ними, крім особи, яка вчинила предикатне діяння».

Суб'єкта злочину, передбаченого ст. 209 КК України, дисертант одночасно називає і загальним (зокрема, с. 39, 46), і спеціальним (наприклад, с. 126). Справді, в юридичній літературі (наприклад, П. Берзін) зустрічається думка про те, що завдяки запровадженню у 2019 р. у досліджувану кримінально-правову заборону «елементу необережності» (про нього йтиметься нижче) відбулася конкретизація спеціальних ознак суб'єкта відмивання, відсутня у попередній редакції ст. 209 КК України. Особисто я згадану новелу характеризую у площині не суб'єкта, а суб'єктивної сторони: формулювання «особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно ... одержано злочинним шляхом» вказує на неоднорідність психічного ставлення суб'єкта (зовсім не обов'язково, щоб це був, наприклад, суб'єкт первинного фінансового моніторингу) до різних ознак складу злочину, передбаченого ст. 209 КК України.

4. Вбачаючи суспільно небезпечні наслідки відмивання у наданні відповідному майну вигляду правомірно набутого за рахунок маскуванню його злочинного походження та послідовно виступаючи за перетворення легалізації «брудного» майна у злочин із матеріальним складом, дисертант пропонує текстуально закріпити відповідні наслідки у диспозиції ч. 1 авторської редакції ст. 209 КК (с. 22–23, 130–133, 191).

Потенційна критика цієї пропозиції *de lege ferenda* може базуватися на тезі про складність і багатоетапність процесу відмивання і на тому, що відповідна спрямованість дій може чітко не простежуватися (це – тема окремої розмови). Однак змістовно згадана пропозиція видається привабливою, адже сприйняття її законодавцем полегшить розмежування складів злочинів, передбачених ст. 209 і ст. 198 КК (в останній встановлено відповідальність за заздалегідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом, за відсутності ознак легалізації (відмивання)). На практиці таке розмежування, як відомо, пов'язане із серйозними труднощами, породжує суперечливе правозастосування, попри те, що це задавнене дискусійне питання кваліфікації більш-менш докладно висвітлюється і в юридичній літературі (наприклад, у науково-практичних коментарях КК України), і в постанові Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом».

Чи не єдине (так би мовити, термінологічне) застереження з приводу аналізованої пропозиції здобувача зумовлене такою обставиною: в якому б ключі ми не тлумачили багатоаспектне поняття «суспільно небезпечні наслідки», воно завжди означає шкоду, завдану кримінальним правопорушенням певному об'єкту кримінально-правової охорони. Навряд чи під це традиційно-усталене розуміння суспільно небезпечних наслідків підпадає такий результат поведінки відмивача, як «приховування або маскуванню його [майна] незаконного походження та надання йому вигляду законного». Шкода, заподіювана легалізацією «брудних» доходів, полягає не в цьому (бажаному для відмивача) результаті, а в чинниках, які визначають суспільну небезпеку злочину, караного за ст. 209 КК України, та які розкрито у підрозділі 1.3 дисертації «Особливості суспільної небезпеки легалізації майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів».

Якщо мова вже зайшла про ст. 198 КК України, то цікаво було б почути міркування здобувача щодо (не-)правильності відмови розробників проєкту КК України від наступника (аналога) цієї статті. Задумка авторів потенційного кримінального закону полягає в тому, що поведінка, карана нині за ст. 198 і 209 КК України, охоплюватиметься диспозицією ст. 6.3.24 проєкту КК «Легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом». Такий підхід не суперечить «букві» відповідних міжнародно-правових норм (підпункт «с» п. 1 ст. 6 Страсбурзької конвенції, підпункт «с» п. 1 ст. 9 Варшавської конвенції) та (з урахуванням згаданої проблемності розмежування відповідних складів злочинів) імпонує окремим правозастосувачам. Що думає пан Євген із приводу такої кримінально-правової «примітивізації»?

5. Позиція дисертанта з питання про (не-)доречність криміналізації «необережного» відмивання позбавлена однозначності, через що потребує прояснення під час захисту.

З одного боку, у загальних висновках дисертації вказується на доцільність

«встановлення підстав кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчинюваної з використанням віртуальних активів, з необережності (за прикладом, зокрема, країн-членів ЄС)» (с. 192). Про встановлення підстав кримінальної відповідальності і за необережне ставлення винного до надання майну вигляду правомірно набутого та забезпечення можливості його використання у господарському обігу говориться й в одному з положень рубрики дисертації «наукова новизна отриманих результатів» (с. 22–23).

З іншого боку, в авторській редакції ст. 209 КК України (с. 198–199) ця наукова ідея відбиття на знаходить, а в основному тексті дисертації здобувач наполягає на «прямоумисності» відмивання: суб'єктивна сторона кримінально протиправного діяння, передбаченого чинною редакцією ч. 1 ст. 209 КК України, як кримінального правопорушення з формальним складом, може характеризуватися виключно прямим умислом та ознакою завідомості щодо джерела походження відповідного майна – вчинення нетяжкого, тяжкого або особливо тяжкого злочину. Будь-яка інша характеристика психічної діяльності особи як щодо суспільно небезпечного діяння, передбаченого об'єктивною стороною цього складу кримінального правопорушення, так і щодо джерела походження відповідного майна (одержаного злочинним шляхом), порушує принципи кримінального права України та має бути переглянута у законодавчому порядку (с. 126). Дисертант критикує законодавця за його спробу встановити кримінальну відповідальність за легалізацію майна за умови, що особа свідомо припускала одержання майна злочинним шляхом чи легковажно ставилася до джерел походження майна або навіть не передбачала злочинного походження відповідного майна, хоч, виходячи із фактичних обставин, повинна була і могла це передбачити (с. 124). З урахуванням того, що легалізація за жодних умов не може бути вчинена через необережність, здобувач не погоджується з розробниками проекту нового КК України, які в його ст. 6.3.29 пропонували встановити відповідальність за відмивання активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, вчинене з необережності (с. 128).

Підгрунтя показаної суперечливості висловлювань пана Євгена для мене є зрозумілим. Вказівка у диспозиції ч. 1 ст. 209 КК на особу, яка «повинна була знати, що таке майно ... одержано злочинним шляхом», стала чи не найбільш контроверсійною кримінально-правовою новелою, запровадженою на підставі Закону України від 6 грудня 2019 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Ця новела піддається критиці окремими представниками як академічного середовища, так і адвокатської спільноти. Попри незвичність такого законодавчого кроку, згаданий «елемент необережності» втілює прагматичний підхід, який враховує латентність і складність відмивання у сучасних умовах, а також узгоджується з міжнародно-правовими зобов'язаннями України (ст. 6 Страсбурзької конвенції, ст. 9 Варшавської конвенції). Ці документи передбачають, що недотримання обачності в частині походження доходів, навіть за відсутності усвідомлення злочинності їх походження, є достатнім для констатації наявності складу злочину «відмивання». Усталені правила конструювання кримінально-правових заборон не повинні перешкоджати змістовному сприйняттю міжнародно-правових стандартів щодо протидії відмиванню, які з часом стають все жорсткішими. До речі, у чинній редакції ст. 209 КК законодавець виважено уникає використання терміну «необережність» (його похідних).

Подібним чином міркує А. Айдинян, яка: а) вважає, що у вказаний спосіб законодавець розширив межі психічного ставлення до вчинення діяння при легалізації (тепер доводить «умисне» ставлення суб'єкта до походження майна не потрібно); б) називає такий законодавчий підхід виправданим із боку практики й узгодженим із міжнародним законодавством про протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. На переконання М. Гладковського, розглядуване розширення суб'єктивної сторони відмивання відповідає такому загально-правовому принципу криміналізації, як міжнародно-правова необхідність і допустимість, а словосполучення «особа, яка повинна була знати, що майно одержане злочинним шляхом» не означає, що легалізація може здійснюватися з

необережною формою вини. Схвально оцінивши свого часу (2015 р.) положення п. 3 ст. 9 Варшавської конвенції, яке уможливило кримінальну відповідальність особи за відмивання й у випадку її обізнаності чи обґрунтованого припущення про злочинне джерело походження доходів, та її підозри про це («правопорушник: а) підозрював, що майно є доходом; б) повинен був припустити, що майно є доходом»), ми з Т. Тертиченко охарактеризували такий конвенційний підхід як виправданий, зважаючи на високий рівень латентності відмивання і постійне вдосконалення способів вчинення цього злочину.

Відповідно, дисертант, який розкритикував аналізоване законодавче рішення, апелюючи і до «доктринальних підходів науки кримінального права» (с. 124), мав би спростувати наведені вище теоретичні міркування.

Водночас слід зазначити, що законодавчий зворот «яка знала або повинна була знати, що таке майно ... одержано злочинним шляхом» варто розцінювати як механічне запозичення відповідного конвенційного положення, що не повною мірою бере до уваги національні правові традиції. У цьому сенсі більш вдалим було словосполучення, використане у ст. 6.3.23 одного з попередніх варіантів проєкту КК: тут фігурувала «особа, яка не знала, але повинна була і могла знати, що активи (доходи) одержані, прямо чи опосередковано, повністю чи частково, шляхом вчинення предикатного діяння». Поставало, щоправда, питання про вдалість (коректність) назви статті («Легалізація (відмивання) активів (доходів), одержаних злочинним шляхом, вчинена з необережності»). Адже, судячи з її змісту, елемент «необережності» у ній пов'язувався тільки з походженням активів (доходів); самі ж дії, що означають відмивання (набуття, володіння, використання доходів), навряд чи можуть визнаватись вчинюваними через необережність (в цьому дисертант, поза всяким сумнівом, має рацію). Зверну увагу і на те, що у версії проєкту нового КК, актуальній на момент написання цього відгуку (контрольний текст станом на 1 травня 2026 р.), стаття про «необережне» відмивання відсутня, що навряд чи можна оцінити схвально (навіть при тому, що Директивою (ЄС) 2018/1673 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2018 р. про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права запровадження кримінальної відповідальності за таке відмивання віднесено до факультативного блоку криміналізації).

КАРЧЕВСЬКИЙ Микола Віталійович, доктор юридичних наук (12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), проф., професор кафедри права та публічного управління Університету Короля Данила (офіційний опонент)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. Недостатньо повно розкрито регулятивно-правовий вимір віртуальних активів, що негативно позначається на повноті їх характеристики як предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України. Слід віддати належне здобувачеві: він звертається до правового статусу криптовалюти, наводить роз'яснення Національного банку України, позицію Державної податкової служби, релевантну національну судову практику та рішення Суду Справедливості ЄС у справі C-264/14 (Skatteverket v. Hedqvist), а також визначення віртуального активу за Законом України № 361-ІХ. Водночас важливі аспекти правової природи віртуальних активів залишилися поза увагою автора.

По-перше, стаття 179-1 Цивільного кодексу України, відповідно до якої віртуальні активи належать до категорії цифрових речей. Поняття «цифрова річ» у дисертації не аналізується взагалі, тоді як саме воно сьогодні становить вихідну легальну характеристику правового режиму віртуальних активів в Україні і мало б стати відправною точкою для встановлення їх місця в системі предметів кримінальних правопорушень. Натомість автор по суті зводить віртуальний актив до майна в розумінні ст. 190 ЦК України (с. 88), оминаючи спеціальну норму ст. 179-1 ЦК України, чим почасти «розчиняє» специфіку віртуального активу в загальній категорії майна.

По-друге, в огляді стану наукової розробки (підрозділ 1.1) фактично не досліджено цивілістичну та фінансово-правову доктрину правового режиму віртуальних активів, без якої

відповідь на питання про їх правову природу набуває переважно описового, а не критично-аналітичного характеру.

По-третє, і це безпосередній наслідок попереднього, недостатня увага до правової та технологічної природи віртуальних активів зумовила обмеженість дослідження різних механізмів їх обігу, що використовуються для легалізації. Зокрема, автор не розмежовує практики, пов'язані з використанням централізованих майданчиків обігу віртуальних активів (СЕХ), і децентралізованих майданчиків (DEX). Тим часом критерієм такого розмежування виступають саме стандарти КУС («знай свого клієнта») та АМЛ (протидії відмиванню коштів): легальний централізований обмін криптовалют діє через посередника, який зобов'язаний здійснювати ідентифікацію й верифікацію клієнтів, тоді як децентралізовані майданчики функціонують без такого посередника й поза цими стандартами. Проте у дисертації стандарти КУС/АМЛ як обов'язкові вимоги до діяльності легального обміну криптовалют системно не розглянуто. Тим часом саме це розмежування має ключове кримінально-правове значення: способи, ступінь суспільної небезпеки, можливості виявлення та доказування, а також підстави для диференціації відповідальності суттєво різняться залежно від того, через який із цих механізмів здійснюється відмивання. Описова згадка про децентралізований характер віртуальних активів (с. 54) цієї проблематики не вичерпує.

Унаслідок наведеного отримана автором відповідь на питання про те, що становлять собою віртуальні активи як предмет кримінального правопорушення, видається неповною. Хотілося б почути позицію здобувача щодо співвідношення категорії «цифрова річ» (ст. 179-1 ЦК України) з кримінально-правовим розумінням предмета легалізації, а також щодо того, як відмінності між централізованими (СЕХ) і децентралізованими (DEX) механізмами обігу віртуальних активів мають враховуватися при кваліфікації за ст. 209 КК України та при диференціації кримінальної відповідальності.

2. Дискусійною видається пропозицій здобувача про доцільність закріплення використання віртуальних активів як кваліфікуючої ознаки у межах ст. 209 КК України (с. 21). В обґрунтування автор наводить підвищену суспільну небезпечність такого способу легалізації, зумовлену високою ефективністю приховування операцій завдяки цифровим інструментам.

Не заперечуючи проти самої констатації підвищеної небезпечності на нинішньому етапі, вважаємо, що ця пропозиція не враховує динамічного характеру явища, на якому ґрунтується. Сучасний рівень розвитку відносин у сфері віртуальних активів є, по суті, початковим, а їх використання зі злочинною метою сприймається як екстраординарне саме внаслідок відносної новизни та обмеженого кола користувачів технології. Однак закономірне розширення сфери застосування віртуальних активів і їх входження до повсякденного фінансового обігу призведе до того, що цей спосіб легалізації втратить ознаки виняткового й підвищено небезпечного. За такого сценарію запропонована законодавча новація ризикує втратити актуальність ще до або невдовзі після її впровадження, перетворившись на кваліфікуючу ознаку, що не відображає реального ступеня суспільної небезпеки.

Зазначене є частиною ширшого дискурсу про технологічну нейтральність кримінального закону, тобто про небажаність прив'язки кримінально-правових заборон до конкретного технічного інструментарію, який швидко застаріває. Промовистим підтвердженням ризиків відступу від цього принципу є вітчизняний досвід конструювання відповідальності за шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки (ч. 3 ст. 190 КК України): виокремлення використання комп'ютерної техніки як ознаки із сумнівним самостійним впливом на суспільну небезпечність породило суперечливу правозастосовну практику та невпевненість у застосуванні відповідної норми.

З огляду на викладене, хотілося б почути додаткову аргументацію здобувача на користь сталого, а не кон'юнктурного характеру підвищеної суспільної небезпечності досліджуваного способу, а також його позицію щодо співвідношення запропонованої новації з принципом технологічної нейтральності кримінального закону.

3. Національна статистика залучена в роботі фактично в одному вимірі - для опису кількості обвинувальних актів за ст. 209 КК України (с. 54). Поза увагою залишилися значно інформативніші для теми параметри: кількість засуджених осіб, співвідношення облікованих правопорушень і обвинувальних вироків, а також структурна вага ст. 209 КК України серед інших посягань у сфері господарської діяльності (Розділ VII Особливої частини КК) як в обліку проваджень, так і в структурі засуджених осіб.

Опрацювання цих відкритих даних дозволило б виявити кілька принципових тенденцій, які істотно уточнюють і подекуди коригують висновки дисертації. По-перше, на рівні обліку легалізація демонструє зростання з 159 облікованих правопорушень у 2016 році до 1344 у 2025 році, складає близько 26 % усіх облікованих правопорушень Розділу VII. По-друге, на рівні судової реалізації картина інша: кількість засуджених за ст. 209 КК України осіб залишалася впродовж 2015–2022 років на рівні одиниць (від 3 до 12 щороку, з падінням структурної частки до 0,3 %), і лише з 2023 року почала помітно зростати, досягнувши 121 особи у 2025 році, що склало близько 16 % усіх засуджених за злочини Розділу VII. По-третє, зіставлення цих даних виявляє розрив між обліком та фактичним засудженням: на історичному піку 2025 року на 1344 облікованих правопорушення припадає лише 121 засуджений, тобто обвинувальним вирокком завершується близько кожного десятого (9 %) облікованого правопорушення.

Саме цей розрив, на наш погляд, є центральним емпіричним фактом для теми, оскільки засвідчує, що основна проблема галузевої протидії легалізації лежить не стільки у площині суворості кримінально-правового інструментарію, скільки у площині фактичної застосовності ст. 209 КК України - труднощів доказування, встановлення предмета та предикатного діяння, високої латентності. Без урахування цього окремі пропозиції здобувача щодо посилення репресивного потенціалу норми (нові кваліфікуючі ознаки, ступенева побудова санкцій) видаються орієнтованими на порівняно вузьке коло діянь, що стають предметом судового розгляду, тоді як ключова практична проблема стосується значно більшої частки проваджень, які судовими рішеннями не закінчуються. Залучення наведених статистичних показників, які перебувають у відкритому доступі, істотно посилило б доказову базу та практичну цінність роботи. У зв'язку з цим хотілося б почути позицію здобувача щодо причин виявленого розриву між кількістю облікованих правопорушень і кількістю засуджених за ст. 209 КК України осіб та щодо того, якою мірою запропоновані ним засоби здатні вплинути саме на цю проблему.

ХАРЧЕНКО Вадим Борисович, доктор юридичних наук (12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право), проф., професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (офіційний рецензент)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. У науковій роботі та висновках дисертації неодноразово й обґрунтовано наголошується, що легалізація майна, вчинювана з використанням віртуальних активів, має підвищений ступінь суспільної небезпечності. Зазначене пропонується враховувати при створенні моделі кримінально-правового реагування на такий актуальний кримінальний тренд та дозволяє поставити на обговорення питання про застосування більш суворих засобів і меж кримінально-правового впливу. Як зазначає автор, такий напрям може бути забезпечений шляхом визначення виду і розміру заходу кримінально-правового характеру у межах, визначених санкціями зазначеної статті (врахування ступеню небезпеки таких новітніх форм при призначенні покарання чи звільнення від нього). Водночас, в авторській редакції ч. 1 ст. 209 КК України щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, як кримінального правопорушення з матеріальним складом (стор. 198 дисертації), у санкції ч.1 цієї норми пропонується знизити максимальну межу покарання у виді позбавлення волі з існуючих на сьогодні шести років до п'яти років. Наведена пропозиція автора потребує додаткової аргументації під час захисту дисертації.

2. Чинний кримінальний закон України передбачає самостійні підстави кримінальної

відповідальності за заздальгідь не обіцяне придбання або отримання, зберігання чи збут майна, завідомо одержаного кримінально протиправним шляхом (ст. 198 КК України) та набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом (ст. 209 КК України). Більш того, у диспозиції ст. 198 КК України безпосередньо наголошується «...за відсутності ознак легалізації (відмивання) майна, одержаного кримінально протиправним шляхом», що обумовлює розмежування такої кримінально протиправної поведінки. Водночас, в авторській редакції ч. 2 ст. 209 КК України пропонується визначити кваліфікуючою (обтяжуючою) ознакою цього кримінального правопорушення його вчинення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 198 КК України. Таким чином автор визначає наведені кримінальні правопорушення як однорідні та пропонує застосовувати щодо них положення ч. 3 ст. 32 КК України. У цілому з наведеними підходами слід погодитися. Разом з тим, якщо розглядати кримінальне правопорушення, передбачене ст. 198 КК України як однорідне кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 209 КК України, то таке співвідношення повинно обумовлювати й пропозицію щодо доповнення ст. 198 КК України частиною другою із зазначенням в якості обтяжуючої обставини придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом, вчинене особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 209 КК України. Але така пропозиція у дисертаційному дослідженні відсутня.

3. У дисертаційному дослідженні відзначається, що «Аналізуючи ознаки суб'єкта легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, вчиненому з використанням віртуальних активів, згідно зі ст. 209 КК України, ставиться під сумнів доцільність зменшення загального віку кримінальної відповідальності, запропонована у проєкті нового КК України. Констатується, що більшість суспільно небезпечних діянь, передбачених на сьогодні ст. 209 КК України, може бути вчинена виключно у разі досягнення особою 18-ти річного віку» (стор. 5, 191–192 дисертації). Враховуючи чинну редакцію цієї норми, з наведеним слід цілковито погодитися, адже здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження обумовлює наявність повної цивільної дієздатності особи, тобто здатності особи своїми діями набувати для себе цивільні права та обов'язки, здійснювати їх і нести відповідальність за свої дії. Відповідно до цивільного законодавства України, такої повної цивільної дієздатності особа набуває у віці 18-ти років. Водночас, тематика дисертаційного дослідження передбачає вчинення відповідної кримінально протиправної поведінки з використанням віртуальних активів, а програмне забезпечення або програмно-апаратний комплекс, що надає його користувачу інформацію про належні йому віртуальні активи та можливість розпоряджатися ними у системі забезпечення обороту віртуальних активів за допомогою ключа віртуального активу, може використовуватися й особою, яка позбавлена повної цивільної дієздатності. Наведене дає підстави застосовувати щодо визначення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за ст. 209 КК України, загальні підходи, які покладені в основу положень ст. 22 КК України.

РИБАЛКО Гліб Сергійович, кандидат юридичних наук (спеціальність 12.00.10 – судуострій; прокуратура та адвокатура), доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (офіційний рецензент)

Роботу оцінено позитивно, висловлено зауваження:

1. У підрозділі 2.2 автор, аналізуючи об'єктивну сторону легалізації майна, вчинюваної з залученням віртуальних активів, пропонує розглядати цей злочин як склад із матеріальним елементом. Водночас, зважаючи на те, що використання віртуальних активів

визначено здобувачем як специфічний спосіб вчинення дій (набуття, володіння, розпорядження), потребує додаткового роз'яснення, як саме трансформація складу у матеріальний вплив на момент закінчення злочину. Оскільки транзакції у блокчейн-мережах є невідворотними та миттєвими, кримінально протиправне приховування походження майна фактично завершується в момент фіксації транзакції, незалежно від настання подальших наслідків у реальному секторі економіки.

2. При характеристиці суб'єктивної сторони (підрозділ 2.3) дисертант обґрунтовано вказує, що діюча модель кримінального правопорушення за ст. 209 КК України вимагає виключно прямого умислу та спеціальної мети. Разом з тим, на основі аналізу досвіду країн ЄС автор пропонує встановити кримінальну відповідальність за легалізацію з необережності. Дана пропозиція виглядає дещо суперечливою на тлі авторського твердження про те, що наявність спеціальної мети заперечує необережну форму вини. Механізм узгодження цих категорій у межах однієї статті потребував глибшої теоретичної деталізації. Очевидно, тут доцільніше вести мову про професійну недбалість суб'єктів первинного фінансового моніторингу (крипторіж, обмінників), що є самостійним складом діяння.

3. Аналізуючи кваліфікуючі ознаки у третьому розділі, автор пропонує запровадити інститут спеціальної повторності. Проте у тексті дисертації недостатньо чітко розмежовано, чи має така повторність охоплювати предикатні правопорушення у сфері використання комп'ютерних технологій, чи виключно повторні акти легалізації. Крім того, поза увагою залишилося питання кваліфікації розгалужених багатоетапних транзакцій (процесу розшарування або *layering*), які можуть розглядатися як єдиний продовжуваний злочин, а не повторність.

4. Здобувач справедливо акцентує увагу на доцільності посилення кримінальної відповідальності у разі залучення спеціальних суб'єктів — професійних учасників ринку віртуальних активів. Проте у роботі детально не проаналізовано, як саме корелюються заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб (крипторіж, постачальників послуг) із персональною кримінальною відповідальністю службових осіб цих установ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада **присуджує**

Євгену Юрійовичу Самойлову

(власне ім'я, прізвище, здобувача (ки) у давальному відмінку)

ступінь/ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право

(галузь знань)

за спеціальністю (спеціальностями) 081 Право

(код і найменування спеціальності (спеціальностей))

відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти)

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Окрема думка члена разової ради додається (за наявності).

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Ольга ШАЙТУРО

(власне ім'я та прізвище)